

Naukowcy zrekonstruowali pradawny lek – teriak

18 lutego 2024

Teriak – lek znany od starożytności i stosowany do końca XVIII wieku – miał być antidotum na zatrucia i chronić przed zarazą. Z ustaleń naukowców Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu wynika jednak, że nie posiadał przypisywanego mu działania leczniczego. Był placebo.

Dobiega końca wspólny projekt Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu i Uniwersytetu Wrocławskiego, dotyczący rekonstrukcji staropolskich leków. Celem naukowców jest odtworzenie medykamentów stosowanych w XVI-XVIII w. na terenie ówczesnej Rzeczypospolitej i sprawdzenie ich terapeutycznej mocy. W ramach tego projektu trzeba było przeszukać dostępne w archiwach staropolskie pamiętniki, listy, diariusze i prywatne notatki aptekarzy, by znaleźć w nich stosowane receptury. Tą częścią projektu zajmował się zespół Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Sama rekonstrukcja i późniejsza analiza odtworzonych leków była zadaniem badaczy z Katedry i Zakładu Farmakognozji i Leku Roślinnego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

„W ciągu ponad dwóch lat trwania projektu odtworzyliśmy około 25 różnego rodzaju receptur. Staraliśmy się zdobywać tylko oryginalne składniki, a jeśli już było to absolutnie niemożliwe – korzystać z zamienników, stosowanych w epoce. W przeszłości aptekarze mieli także problemy z uzyskaniem niektórych produktów, podobnie jak my. Ponadto receptury bywały skomplikowane, do wytworzenia jednego leku potrzebnych było czasem kilkadziesiąt składników. Naszym celem było także trzymanie się dawnych technologii, by jak najwierniej odtworzyć proces produkcji leków” – powiedziała dr Danuta Raj z Katedry i Zakładu Farmakognozji i Leku Roślinnego UMW, cytowana w komunikacie uczelni.

Odtworzenie teriaku, mającego w swoim składzie 71 różnych substancji, było dużym wyzwaniem dla wrocławskich farmaceutów. Był on prawdziwym leczniczym hitem kilku epok w całej Europie – od starożytności aż do XVIII wieku. Przede wszystkim zalecano go jako antidotum na zatrucia, ale w czasie epidemii jego znaczenie stawało się szczególne – uważano, że chroni przed zachorowaniem i śmiercią. W czasach epidemii mogli sobie jednak na niego pozwolić tylko nieliczni, bo osiągał zawrotne ceny. Produkcją zajmowali się tylko licencjonowani aptekarze. Najbardziej ceniony był teriak wenecki, którego recepturę uważano za wzorcową. Dzięki systemowi licencji produkcja tego specyfiku rozpowszechniła się także w Polsce.

Rekonstrukcję teriaku wrocławscy farmaceuci oparli na recepcie licencjonowanego aptekarza z Torunia, spisanej w 1630 r., której praktyczne użycie zostało potwierdzone historycznie. Recepta pochodziła z czasów przed Linneuszem, gdy w farmacji nie istniała jeszcze ujednolicona nomenklatura, stanowiła nie lada zagadkę. Dr Raj zaznaczyła, że aptekarze często używali własnych skrótów, a jedna substancja mogła mieć różne nazwy, w zależności od regionu czy nawet autora. Szczęśliwie udało się rozszyfrować zapiski toruńskiego aptekarza, zdobyć większość oryginalnych składników, uzupełnić brakujące zamiennikami z epoki i odtworzyć teriak.

„Zawartości związków czynnych nie wskazują na działanie lecznicze, narkotyczne czy toksyczne. Wygląda na to, że choć przypisywano mu niezwykle właściwości, ściśle określano bezpieczne dawkowanie oraz liczne przeciwwskazania, w rzeczywistości ani nie pomagał, ani nie szkodził. Mógł jednak działać jak placebo, którego siłę zwiększała ogromna popularność receptury i zastosowanie niezwykle wyszukanych składników” – powiedziała dr Raj.

Teriak był już przedmiotem badań współczesnych naukowców, ale zespół UMW jest jedynym na świecie, który odtworzył go wiernie, jeden do jednego, zgodnie z procedurami epoki. Efekty swojej pracy przedstawi na międzynarodowej konferencji, którą

organizuje w Muzeum Farmacji UMW 8-10 marca. Wśród zaproszonych gości są rekonstruktorzy dawnych leków, procesów alchemicznych, wyrobów rzemieślniczych, m.in. tkanin czy słodocy, którzy do Wrocławia przyjadą z całego świata, m.in. USA, Holandii, Norwegii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Austrii i Izraela.

Autorstwo: Roman Skiba (PAP)

Źródło: NaukawPolsce.pl